

Leerroute taal vmbo-bb/kb: MONDELINGE TAALVAARDIGHEID

NB: De doelenoverzichten per leerjaar zijn cumulatief, de onderstreepte taken worden in het betreffende leerjaar toegevoegd.

LEERJAAR	LEERJAAR 1	LEERJAAR 2	LEERJAAR 3	LEERJAAR 4
Officiële doelen voor vmbo	kerndoelen onderbouw	kerndoelen onderbouw	eindtermen vmbo- examenprogramma	eindtermen vmbo-examenprogramma
Streefdoelen vmbo-b/k	1F	1F/2F	1F/2F	2F
Nadruk in taken referentiekader taal	Luisteren naar instructies en uitleg - korte instructies en uitleg op school of YouTube tot 10 minuten - vragen stellen over uitleg - een instructie uitvoeren - eenvoudige nieuwsberichten en programma's op hoofdpunten begrijpen Deelnemen aan een overleg - eigen mening geven met argumenten - reageren op anderen Een monoloog houden - iets beschrijven: persoon, ding, plaats - korte presentatie houden om te informeren of te instrueren, en vragen beantwoorden	Luisteren naar instructies en uitleg - instructies en uitleg op school of YouTube tot 10 minuten - vragen stellen over uitleg - <u>samenvatten, doorvragen</u> - <u>vragen stellen met wie, wat, waar, wanneer en waarom</u> - een instructie uitvoeren - eenvoudige nieuwsberichten en programma's op hoofdpunten begrijpen Deelnemen aan een overleg - eigen mening geven met argumenten - <u>kritisch</u> reageren op anderen Een monoloog houden - iets beschrijven: persoon, ding, plaats, <u>gebeurtenis en ervaring</u> - <u>korte presentatie houden om te informeren</u>, instrueren of <u>te betogen</u>, en vragen beantwoorden	Luisteren naar instructies, uitleg en andere informatie - instructies of uitleg op school of YouTube tot <u>20 minuten</u> - vragen stellen over uitleg - samenvatten, doorvragen - vragen stellen met wie, wat, waar, wanneer en waarom - een instructie uitvoeren - <u>nieuws en programma's</u> op hoofdpunten begrijpen Deelnemen aan een overleg - eigen mening geven met argumenten - kritisch reageren op anderen - <u>samen een actielijst en planning maken</u> - <u>beleefd reageren op een andere visie</u> Een monoloog houden - iets beschrijven: persoon, ding, plaats, gebeurtenis en ervaring - korte presentatie houden om te informeren, instrueren of te betogen, en vragen beantwoorden - <u>informatie verzamelen voor een presentatie</u>	Luisteren naar instructies, uitleg en andere informatie - instructies of uitleg op school of YouTube tot 20 minuten - vragen stellen over uitleg - samenvatten, doorvragen - vragen stellen met wie, wat, waar, wanneer en waarom - een instructie uitvoeren - nieuws en programma's op hoofdpunten begrijpen <u>en de waarde voor zichzelf ervan aangeven</u> - <u>een oordeel geven over een tekst</u> Deelnemen aan een overleg - eigen mening geven met argumenten - kritisch reageren op anderen - samen een actielijst en planning maken - beleefd reageren op een andere visie Een monoloog houden - iets beschrijven: persoon, ding, plaats, gebeurtenis en ervaring - korte presentatie houden om te informeren, instrueren of te betogen, en vragen beantwoorden - informatie verzamelen voor een presentatie <u>en op relevantie beoordelen</u>
Kernleerstof	- tekstdoel herkennen - luisterdoel bepalen; globaal, precies, gericht luisteren - hoofdzaken uit de tekst halen - relatie leggen met eigen kennis en ervaringen - informatie weergeven in een woordweb of steekwoorden en in aantekeningen - betekenis van onbekende woorden afleiden uit context en bekende delen - een oordeel geven over een tekst - spreek- of gespreksdoel bepalen en duidelijk maken - taalgebruik afstemmen op de luisteraar of gesprekspartner - passende zinnen gebruiken om gesprek te beginnen, gaande te houden en te beëindigen - non-verbaal gedrag herkennen en inzetten - voldoende woordenschat - eenvoudige zinnen gebruiken	- tekstdoel herkennen - luisterdoel bepalen; globaal, precies, gericht luisteren - hoofdzaken uit de tekst halen - <u>feiten en meningen onderscheiden</u> - relatie leggen met eigen kennis en ervaringen - informatie weergeven in een woordweb of steekwoorden en in aantekeningen - betekenis van onbekende woorden afleiden uit context en bekende delen - <u>een oordeel geven over een tekst</u> - spreek- of gespreksdoel bepalen en duidelijk maken - taalgebruik afstemmen op de luisteraar of gesprekspartner - passende zinnen gebruiken om gesprek te beginnen, gaande te houden en te beëindigen - <u>op het goede moment de beurt nemen</u> - non-verbaal gedrag herkennen en inzetten - voldoende woordenschat <u>met enige variatie in woordgebruik</u> - <u>enkelvoudige en samengestelde</u> zinnen gebruiken - <u>een goed gebruik van volume, tempo, intonatie en articulatie</u>	- tekstdoel herkennen - luisterdoel bepalen; globaal, precies, gericht luisteren - hoofd- <u>en</u> bijzaken uit de tekst halen <u>en de hoofdgedachte weergeven</u> - feiten en meningen onderscheiden - <u>relatie leggen tussen tekst en beeld</u> - <u>(de functie van) beeldspraak herkennen</u> - relatie leggen met eigen kennis en ervaringen - informatie weergeven in een woordweb of steekwoorden en in aantekeningen - betekenis uit context, bekende delen <u>en vorm</u> afleiden - een oordeel geven over een tekst, <u>met argumenten</u> - spreek- of gespreksdoel bepalen en duidelijk maken - taalgebruik afstemmen op de luisteraar of gesprekspartner - passende zinnen gebruiken om gesprek te beginnen, gaande te houden en te beëindigen - op het goede moment de beurt nemen - non-verbaal gedrag herkennen, <u>interpreteren</u> en inzetten - voldoende woordenschat, met enige variatie in woordgebruik - enkelvoudige en samengestelde zinnen gebruiken - een goed gebruik van volume, tempo, intonatie en articulatie	- tekstdoel herkennen - <u>het doel van de makers van een programma herkennen</u> - luisterdoel bepalen; globaal, precies, gericht luisteren - hoofd- en bijzaken uit de tekst halen en de hoofdgedachte weergeven - feiten en meningen onderscheiden - <u>relatie leggen tussen tekst en beeld</u> - <u>(de functie van) beeldspraak herkennen</u> - relatie leggen met eigen kennis en ervaringen - reageren op <u>de waarde van</u> een tekst met een eigen mening <u>en toelichting</u> - informatie weergeven in een woordweb of steekwoorden en in aantekeningen - betekenis uit context, bekende delen en vorm afleiden - een oordeel geven over een tekst, met argumenten - <u>tekst beknopt samenvatten voor zichzelf</u> - spreek- of gespreksdoel bepalen en duidelijk maken - taalgebruik afstemmen op de luisteraar of gesprekspartner - passende zinnen gebruiken om gesprek te beginnen, gaande te houden en te beëindigen - op het goede moment de beurt nemen - non-verbaal gedrag herkennen, interpreteren en inzetten - voldoende woordenschat, met variatie in woordgebruik - enkelvoudige en samengestelde zinnen gebruiken <u>en voegwoorden en verbindingswoorden juist gebruiken</u> - een goed gebruik van volume, tempo, intonatie en articulatie

Adviezen bij leerroute taal: MONDELINGE TAALVAARDIGHEID

Keuzes maken	• Maak een keuze uit alle beschikbare leermiddelen en check of ze voldoende inspelen op de belangrijkste taken en kernleerstof voor mondelinge taalvaardigheid: gesprekken, luisteren en spreken. • Kies in de lesmethode welke onderwerpen of paragrafen zonder meer behandeld moeten worden. In lesmethodes kan het dan gaan om de volgende onderdelen: kijken en luisteren, spreken en gesprekken, of: spreken, kijken, luisteren. Ga er voor het gemak vanuit dat ongeveer de helft van het aanbod onmisbaar is. - Kijk of paragrafen gecombineerd kunnen worden. - Combineer bijvoorbeeld de twee afzonderlijke paragrafen 'vragen stellen en beantwoorden' met 'interview'. - Of voeg drie aparte paragrafen samen als voorbereiding op een spreekopdracht, bijvoorbeeld door de combinatie van de leerstofeenheden 'een goede spreker herkennen', 'praten voor publiek', 'enthousiast spreken'. • Voordelen zijn dat de instructietijd verminderd wordt en dat de leerstof meer in samenhang wordt aangeboden zodat het onderwerp rijker en gevarieerder kan worden aangeboden met een grotere kans dat het beklijft. • Kijk of er bij mondelinge taalvaardigheid in de lesmethode paragrafen of opdrachten kunnen worden weggelaten omdat aanvullende leermiddelen hieraan al voldoende aandacht besteden. Misschien zit mondelinge taalvaardigheid al goed verankerd in de mentorlessen, of in een sociaal-communicatieve training of in projecten of opdrachten van andere vakken. Ook is het mogelijk dat het bestaande aantal roosteruren onvoldoende is om alles te kunnen behandelen. Doel van het weglaten is om meer tijd in te ruimen voor herhaling en inoefening. Bovendien ontstaat er dan ruimte om de aanvullende acties in onderstaande adviezen uit te voeren.	Mondelinge taalvaardigheid combineren met andere vakonderdelen	• Voor het oefenen van mondelinge taalvaardigheid is altijd een onderwerp, een inhoud nodig. Of het nu om een luisteropdracht, overleg of presentatie gaat, in alle gevallen moet de leerling zich voorbereiden op de inhoud, deze inhoud verwerken en vaak ook weer in eigen woorden presenteren. Om de aandacht op de taken en kernleerstof gefocust te houden, adviseren we om de onderwerpen te gebruiken die bij fictie, schrijven of lezen aan de orde zijn gekomen. Bijvoorbeeld: - Koppel mondelinge taalvaardigheid aan het lezen van fictie: - Leerlingen presenteren in één minuut hun favoriete boek dat ze aanbevelen aan klasgenoten (een pitch) of leerlingen overleggen in groepjes over de betekenis van een verhaal of fragment uit een fictiewerk. - Koppel mondelinge taalvaardigheid aan schrijven: - Het kost moeite om een eerste zin op papier te krijgen maar het helpt enorm als je eerst met anderen overlegt over wat je zou kunnen gaan schrijven; door te vertellen, te vragen, door te vragen en aantekeningen te maken kunnen leerlingen in tweetallen het overleg oefenen als voorbereiding op de schrijftaak. - Koppel mondelinge taalvaardigheid aan lezen: - Als leerlingen een zakelijke of een fictietekst hebben gelezen, zitten ze 'in het onderwerp' en zijn er tal van mondelinge taaltaken mogelijk, denk aan: het kort navertellen van (een deel van) de tekst (al dan niet met expertwerkvorm); het samenvatten en navertellen van de tekst; het reageren met een persoonlijke mening op de tekst; het discussiëren over de mening van de auteur.
Elk leerjaar een presentatie, een overleg of gesprek én een discussie	• Laat de leerlingen elk jaar een presentatie, overleg/gesprek en discussie voorbereiden, uitvoeren en evalueren. • Gebruik voor de mondelinge opdrachten situaties uit andere vakken op school. Een discussie kan bijvoorbeeld plaatsvinden over een actueel onderwerp bij maatschappijleer, een presentatie kan gaan over een onderwerp bij geschiedenis of biologie terwijl gespreksvoering in mentorlessen aan de orde zou kunnen komen. Bijvoorbeeld: - Begeleid de voorbereiding in de taallessen. - Laat de uitvoering in het andere vak plaatsvinden. - Bespreek proces en product in de taallessen. • Leg resultaten van de mondelinge opdrachten vast in een taalportfolio, bijvoorbeeld spiekbriefjes, een PowerPoint/Prezi, of een ingevuld feedbackformulier.	Schoolbreed in alle jaren één formulier voor feedback, beoordeling en zelfbeoordeling	• De taken en de kernleerstof (kenmerken van de taakuitvoering) worden beschreven in het referentiekader taal. Hierin staan de eisen waaraan de taalvaardigheid van leerlingen moet voldoen. De referentieniveaus zijn door SLO vertaald in zogenaamde kijkwijzers (http://www.slo.nl/downloads/2012/kijkwijzers-beter-zicht-op-referentiekader-taal.pdf/). Deze kijkwijzers kunnen worden gebruikt om beoordelingscriteria te formuleren en feedbackformulieren te maken, waarmee spreekprestaties zowel door de leerlingen zelf als door de docent beoordeeld kunnen worden.
Woordenschat activeren	• Gebruik de tekstinhoud die bij leesvaardigheid (ook fictie!) aan de orde is gekomen als vertrekpunt voor een mondelinge presentatie of een gesprek. Leerlingen kunnen hun receptieve kennis van woorden dan omzetten naar productief gebruik van die woorden. • Geef leerlingen de opdracht bij het voorbereiden van een presentatie of een gesprek zoveel mogelijk woorden rond het onderwerp te verzamelen op basis van informatiebronnen. Laat ze de 'themawoorden' onderstrepen, in een mindmap plaatsen of er een woordenlijstje van maken, eventueel met de betekenis erbij. De opdracht kan ook gestuurd worden door synoniemen, voorbeelden, uitspraken, bronnen te laten noteren in de mindmap. • Bied leerlingen de mogelijkheid bij een presentatie om relevante en nieuwe inhoudswoorden in een PowerPoint of Prezi te verwerken, zodat tijdens de presentatie op een dia kan worden teruggevallen voor de juiste begrippen en de leerling zich beter kan concentreren op het verhaal. • Geef de leerlingen zelfvertrouwen in het spreken door te laten zien dat bijvoorbeeld het woord 'gebruiken' minstens zo goed is als 'hanteren', 'volgens mij' zeker net zo goed en misschien zelfs beter is dan 'mijns inziens' en 'het verschil' voor de luisteraar misschien wel prettiger is dan 'het onderscheid'. Met andere woorden, laat de leerlingen ervaren dat je niet moeilijk hoeft te praten om goed te presenteren maar dat een goede presentatie juist vaak eenvoudig is in woord- en zinsgebruik. • Laat leerlingen oefenen in omschrijvingen als ze het juiste woord niet kennen of even niet op het juiste woord kunnen komen. Als bijvoorbeeld 'hygiënische maatregelen hanteren bij voedselbereiding' te ingewikkeld is (en gekunsteld bovendien voor een bk-leerling), stimuleer de leerling dan om 'natuurlijker' omschrijvingen te gebruiken, zoals 'wat je moet doen om je eten goed en gezond klaar te maken'. Natuurlijk kan er een betekenisnuance verloren gaan maar daar staat tegenover dat een leerling bij de natuurlijker variant wel begrijpt wat hij zegt, en meer luisteraars in zijn klas hem beter zullen begrijpen.	Alle tussen- en eindresultaten verzamelen in een taalportfolio	• Omdat cijfers niet zoveel zeggen over wat een leerling precies wel of niet beheerst, raden we aan een taalportfolio aan te leggen voor mondelinge (en schriftelijke) taalvaardigheid. • In het portfolio laat de leerling zien welke mondelinge taaltaken hij heeft uitgevoerd (eventueel op video) en welke producten hij hiervoor heeft gemaakt (zoals aantekeningen, dia's, een woordweb). Docent en leerling, maar ook leerlingen onderling, kunnen in gesprek gaan over de verzamelde bewijzen en producten. • Ook feedback- en (zelf)beoordelingsformulieren kunnen in het portfolio worden opgenomen. Het gesprek kan dan gevoerd worden over de totale inhoud van het portfolio. Dat kan tot doel hebben om tot een beoordeling te komen, maar de nadruk zal toch liggen op het leerproces: het portfolio wordt gebruikt voor feedback en om afspraken te maken voor volgende stappen in het leerproces.
		Zet authentieke opdrachten in waarin leerlingen zich herkennen (al dan niet uit de lesmethode)	• Laat de taken en kernleerstof toepassen in authentieke opdrachten. • Kies grotere opdrachten waarin verschillende taalvaardigheden in samenhang moeten worden toegepast. • Kies voor opdrachten die nauw aansluiten bij het leven van alledag, het opleidingsprofiel en het latere beroep.